

שנעשתה בו ההלואה בפועל, ואין לגבות בהם מלקוחות⁽⁷⁾.

ומקשינן: **אלא הא דתנן: כותבין שטר ללוה, שיהיה מוכן בידו לכשירצה ללוות, אף על פי שאין מלוה עמו⁽⁸⁾, ואינו לווה עתה בפועל, לכתחילה היכי כותבין, היאך כותבים לכתחילה שטר כזה?!** ⁽⁹⁾ **ניחוש שמא כתב ללוה בניסן, ולבסוף נתעכב, ולא לווה עד תשרי, ואתי למטרף לקוחות שלא כדין?**

אמר רב אסי: מה ששינוי שכותבין ללוה יג-א אף שאין המלוה עמו, מדובר בשטרי הקנאה. דהיינו, שמקנה⁽¹⁰⁾ ומשעבד הלוה את נכסיו למלוה מזמן הכתוב בשטר, בין אם ילוה ממנו לבסוף, ובין אם לא⁽¹¹⁾, בכל מקרה, יגבה מהן המלוה בזמן הכתוב בשטר, דהא **שעביד נפשיה מהיום, וטורף המלוה מן הדין.**

שתאריך עשיית השטר הוא בניסן, והרי זה **שלא כדין**, כי ההלואה עצמה נעשתה רק בתשרי, ורק מאז חל השעבוד! ⁽⁶⁾

ותמהינן: **אי הכי**, אם חוששין לכך, כל שטרי דאתו לקמן [כל השטרות שבאים לפנינו לבית דין], היאך טורפין על ידם מהלקוחות, **ניחוש להו הכי** [נחשוש בהם חשש זה], שמא כתב ללוה בניסן, ולא לווה עד תשרי!

ומבארין: **כל שטרי** — לא ריעי [אין בהם כל ריעותא ופגם], ולכן אין חוששין שמא כתב ללוה בתאריך מסויים, ולבסוף לווה מאוחר יותר, שאין זה שכיח.

אבל **הני**, השטרות שנמצאו — ריעי. יש בהם ריעותא. שאם היו כשרים, היה המלוה נזהר בהם שלא יאבדו ממנו. ולכן חוששין שמא נכתב בהם זמן מוקדם מהזמן

10. כתב רבינו חננאל, דהיינו שעושים קנין סודר על השעבוד. וכן משמע מלשון רש"י.

11. כך משמע מפשטות לשון רש"י, שאף אם לא ילוה לעולם, מכל מקום שעביד נפשיה. וכך כתבו בדעתו הראשונים.

אמנם יש שכתבו בדעתו, שודאי שאם לא ילוה לעולם — לא יחול כל שעבוד. ומה שכתב "בין אם ילוה ובין אם לא ילוה", היינו שאין השעבוד חל מחמת ההלואה עצמה, כשאר מלוה, אלא שהלואה משעבד עצמו מיד, על דעת ההלואה שיקבל לאחר מכן. ואין ההלואה יוצרת את השעבוד, אלא התחייבותו, והרי זה כמלוה על פה. עיי' בנתיבות [ל"ט ד']. וכן כתבו הר"ף ועוד ראשונים, שאין השעבוד חל, אלא אם כן היתה הלוואה לבסוף.

6. כתבו הרשב"א והר"ן, שהלואה מודה שהשטר אמת הוא, ואין אנו חוששים שהלואה משקר, אלא שאינו זוכר אם לווה מיד לאחר מכן, או לאחר זמן.

7. כך פירש רש"י, ועיי' בתוס' [ד"ה ולא לווה] מה שכתבו בזה.

8. כתבו התוס', דאין כאן חשש "מחזי כשקרא", כיון שכותב את השטר לחובתו.

9. כלומר, אף שבכל השטרות אין חוששין לכך, היינו כשכבר נכתבו. אבל היאך כותבין לכתחילה באופן שעלול לבוא לידי כך? ריטב"א.

פי שאין מלוה עמו.

אביי אמר: עדין בחתומיו זכין לו. כלומר, משעת חתימת העדים על השטר, זכה המלוה בשעבוד הנכסים, אף שהלוואה בפועל נעשתה מאוחר יותר⁽¹²⁾. ואם כן, אפשר לומר שמה ששינו שכותבין שטר ללוה אף שאין המלוה עמו, מדובר אפילו בשטרי דלאו הקנאה, שהרי אף בסתם שטרות הלוואה, חל השעבוד מזמן הכתיבה.

ולא רצה אביי לתרץ כרב אסי, משום דקשיא ליה⁽¹³⁾: כיון דאמרת שבשטרי דלאו הקנאה, כי ליתיה למלוה בהדיה — לא כתבינן, אם כן, אף כשמצא שטר חוב, ליכא למיחש דאקרי וכתוב [אין לחשוש שמא נזדמן שכתבו שלא בפני המלוה].

ואם כן, עדיין יקשה, למה שינו במשנתנו שלא יחזיר את השטר.

לכן אמר אביי, שעדין בחתומיו זכין לו, ואם כן, כותבין שטר ללוה אף שאין מלוה עמו. ולכן במשנתנו, שנמצא שטר, חיישינן שמא כתב ללוה בניסן, ולא ללוה עד תשרי, ויטרורף מלקוחות שלא כדין.

[ולהלן מקשה הגמרא, כיון שעדין בחתומיו זכה לו, הרי כדין הוא טורף מהלקוחות מזמן החתימה, ומה החשש?]⁽¹⁴⁾

ומקשינן: אי הכי, סתם שטרות כותבים רק כשרואים את ההלוואה למעשה, מתניתין דידן, דקתני: אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר, ואוקימנא [והעמדנו] שמדובר בשחייב מודה, ולא יחזיר משום שחוששין שמא כתב ללוה בניסן, ולא ללוה עד תשרי, ואתי למטרף לקוחות שלא כדין, אמאי לא יחזיר?

נחזי [נראה, נתבונן] באיזה שטר מדובר:

אי מדובר בשטר הקנאה — הא שעביד ליה הלוה נפשיה למלוה מזמן כתיבת השטר, ולמה לא יחזיר לו? הרי אין כאן כל חשש!

ואי בשטר דלאו הקנאה, אלא בשטר הלוואה סתם — ליכא למיחש [אין מקום לחשוש]. דהא אמרת, כי [שכאשר] ליכא מלוה בהדיה דלוה, שאינו נותן לו את ההלוואה בפנינו — לא כתבינן! ומה ששינו שכותבין ללוה, היינו דוקא בשטר הקנאה!

אמר לך רב אסי: אף על גב דשטרי דלאו הקנאה, כי ליכא מלוה בהדיה — לא כתבינן, מכל מקום, במתניתין, כיון דנפל השטר — אתרע ליה [נוצרה בו ריעותא], וחיישינן דלמא אקרי וכתוב [שמא קרה המקרה, וכתבו שטר ללוה, שלא בפני המלוה].

ועתה חוזרת הגמרא לתרץ את הקושיה שהקשינו, היאך כותבין שטר ללוה אף על

האלו. כי לכאורה קשה, מדוע הגמרא צריכה לבאר למה לא תירץ אביי כרב אסי, הרי אפשר לומר בפשטות, דהיינו משום שהוא סובר שאכן כך הדין, שעדין בחתומיו זכין לו! עיי' ברשב"א ועוד.

14. כך פירש רש"י את דברי הגמרא.

12. עיי' בתוס' לקמן [כ' ע"א, ד"ה שובר], שכתבו שתקנת חכמים היא. ועיי' במהרש"א שם שכתב שלשיטת רבי מאיר, שסובר שעדין חתימה כרתי, מדין תורה הוא. ועיי' בחי' הגרש"ש [סי' י"ח וי"ט] שהאריך בזה.

13. יש ראשונים שלא גרסו את דברי הגמרא

אבל היכא דלא מטו השטר לידיה דמלוה, שלא נעשתה הלואה כלל — לא אמרינן עדין בחתומיו זכה.

ומקשינן: אלא מתניתין [משנתנו], דקתני: מצא שטרי חוב, אם יש בהם אחריות נכסים — לא יחזיר, ואוקימנא [והעמדנו] שמדובר בשחייב [הלוח] מודה שלוה, ובכל זאת לא יחזיר, משום שחוששין שמא כתב ללות בניסן, ולא לזה עד תשרי,

בשלמא לרב אסי, דאמר שבמשנה ששנינו שכותבין ללוה אף שאין מלוה עמו, מדובר בשטרי אקנייתא, מוקי לה [יעמיד את משנתנו] בשטרי דלאו אקנייתא, וכדאמרינן, שלכן לא יחזיר, כיון שחוששין שקרה המקרה וכתבו ללוה שלא בשעת ההלואה, ויטרוף מלקוחות שלא כדין.

ומקשינן: אלא הא דתנן: מצא אחד משטרות אלו: גיטי נשים, ושטרות של שחרורי עבדים, דייתיקי [שטר של צוואת שכיב מרע⁽¹⁵⁾], שטרות מתנה, ושוכרים [שטרות המעדין על פרעון חובות], הרי זה לא יחזיר, משום שחוששין שמא כתובים היו לצורך שימוש בהם בעתיד, ולבסוף נמלך עליהם שלא ליתנם [כלומר, לבסוף החליט בעליהם שלא להשתמש בהם].

ועתה, לדברי אביי, כי נמלך עליהם — מאי הוי? והא אמרת עדין בחתומיו זכין לו, ומשעת הכתיבה נשתעבדו הנכסים! ⁽¹⁶⁾

ומתצינן: הני מילי, מה שאנו אומרים שעדין בחתומיו זכין לו, היינו דווקא היכא דלבסוף קא מטו לידיה [הגיע השטר ליד המלוה], שנעשתה הלואה לבסוף, אז אנו אומרים שחל השיעבוד מזמן חתימת העדים⁽¹⁷⁾.

15. ולשון "דייתיקי" פירושו: דא תיקו. כלומר, זאת תקום. דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמי. רש"י.

16. בתוס' להלן [כ' ע"א ד"ה שובר] נסתפק אם בשחרורי עבדים אמרינן עדין בחתומיו זכין לו כדי להתירו בבת ישראל משעת חתימה. עיי"ש טעם ספיקם. ועיקר קושיית הגמ' כאן היא משטרי מתנה, למה לא אומרים שזכה כבר משעת הכתיבה.

17. הקשה רש"י, לדברי אביי, היאך נעמיד את דברי המשנה במסכת שביעית: שטרי חוב המוקדמין פסולין, והמאוחרין כשרים. באיזה מקרה שטר מוקדם יהא פסול, הרי עדין בחתומיו זכין לו!?

וכתב, שצריך להעמיד את המשנה במקרה

ויש מהראשונים שפירשו, שההכרח של אביי אינו ממשנתנו, אלא מדברי המשנה שם, ששנינו שכותבין שטר ללוה אף על פי שאין המלוה עמו, ובפשטות מדובר בכל השטרות. אבל רב אסי העמיד שמדובר דווקא בשטרי אקנייתא, כדי שלא יקשה ממשנתנו. ובמשנתנו מדובר בכל השטרות, ולכן חוששין שמא כתב ללוות בניסן, לא לזה עד תשרי.

ועל זה אומרת כאן הגמרא, שהוקשה לאביי על פירושו של רב אסי במשנתנו, שחוששין דלמא אקרי וכתוב, וסובר אביי שאין לחשוש לכך. ולכן פירש שהחשש הוא משום פרעון וקנוניא, וכפי שיבאר. וכיון שכן, אין הכרח לפרש את המשנה בכבא בתרא בשטרי הקנאה, אלא אפשר להעמיד אף בשאר שטרות, ועדין בחתומיו זכין לו.

והטעם, משום שכשהלוה פורע את חובו למלוה, מיד כשהוא מקבל את השטר מהמלוה, הוא קורעו, ולכן אין חשש שממנו נפל השטר, **מאי איכא למימר**, כיצד יתבאר דברי משנתנו? (18)

הניחא אי סבר לה שמואל כרב אסי, דאמר שדווקא בשטרי הקנאה כותבין שטר ללוה בלא המלוה, מוקי **מתניתין בשטרי דלאו הקנאה**. ואף שאין כותבין שטר ללוה בלא המלוה, חוששין שמא בכל זאת קרה שכתב ללוה בניסן, ולא ללוה עד תשרי.

אלא אי סבר כאביי, דאמר עדין בחתומיו זכין לו, מאי איכא למימר? למה לא יחזיר המוצא את השטר למלוה? (19)

ומתריצין: **שמואל מוקי למתניתין כשאין החייב מודה**. דהיינו, שטוען הלוה שהשטר מזויף, ולא הוא כתבו (20). ולכן לא יחזירנו

אלא לאביי, דאמר עדין בחתומיו זכין לו, מאי איכא למימר? למה המוצא שטרות לא יחזירם למלוה, הרי הלוה מודה שלוה ממנו, ואם יטרוף לקוחות מזמן הכתיבה — בדין יטרוף?!

אמר לך אביי: במתניתין היינו טעמא שלא יחזיר, משום **דחייש לפרעון ולקנוניא**. דהיינו, שחוששין שמא פרע כבר הלוה את חובו, וקיבל את השטר מהמלוה, וממנו נפל השטר. ומה שהוא מודה ואומר שלא פרע את החוב, קנוניא של רמאות היא בינו לבין המלוה, כדי שיטרוף המלוה קרקעות מלקוחות שקנו מהלוה שלא באחריות, ויחלקו אותן ביניהם.

ומקשינן: **ולשמואל, דאמר שלא חיישינן לפרעון ולקנוניא**, שכך אמר שמואל לקמן [ט"ז ע"ב]: המוצא שטר הקנאה בשוק, יחזיר לבעלים, ואין חוששין לפרעון.

שטר הקנאה בשוק — יחזיר. ואילו לאביי אין חילוק בין שטר הקנאה לשאר שטרות, שהרי עדין בחתומיו זכין לו, ואם כן, לעולם יחזיר, הואיל ושמואל אינו חושש לפרעון!

ותירץ, שהרי מודה אביי היכא דלא אתי שטרא ליד הזוכה, שאין אומרים עדין בחתומיו זכין לו. ואם כן, המוצא שטר בשוק אינו יכול להחזירו למלוה [כשאין הלוה מודה], שהרי יתכן שכתבו הלוה ע"מ ללוות, ונמלך ולא ללוה כלל. ורק שטר הקנאה יחזיר, לפי ששעבד עצמו אף אם לא ילוה כלל.

20. ואין לומר שיתקיים השטר בחותמיו, שכיון שנפל, אירעה בו ריעותא, שמסתבר שמפני שהוא פסול לא נזהר בו בעליו, ולכן מאמינים ללוה. רש"י. ועיי' בתוס' להלן [ע"ב, ד"ה הא קאמר] שכתבו, שאף שהעדים מעידים שזו

שקדמה כתיבת השטר לחתימתו, שאז חוששין שיטרוף מזמן הכתיבה, והרי באמת חל השעבוד רק מזמן החתימה.

או שנעמיד במקרה שכתבו וחתמו את השטר בתשרי, וכתבו בו תאריך מוקדם יותר, שודאי פסול הוא, כי השעבוד חל רק מזמן החתימה.

18. הקשה בתוס' הרא"ש, הרי עדיין שייך חשש קנוניא, שמא בשעת הפרעון עשו הלוה והמלוה קנוניא, שניח הלוה את השטר ביד המלוה, כדי שיטרוף בו לקוחות, ואחר כך יחלקו ביניהם! ותירץ, שאין לחוש לכך, כי מסתבר שהלוה חושש להניח שטרו ביד המלוה, שמא יחזור ויתבע ממנו את חובו.

19. הקשה רש"י, איך אפשר לומר ששמואל סובר כאביי, הרי שמואל אומר לקמן שהמוצא

מוצאו למלוה.

ללוה, כדי לצור על פי צלוחיתו של לוח:

ואמרינן: הרי לוח הוא דאמר: לא היו דברים יג-ב מעולם! ואם כן, ודאי שהשטר אינו שייך לו.

אמר רבי אלעזר: מחלוקת רבי מאיר ורבנן במשנתנו, במקרה שאין החייב מודה.

דרכי מאיר סבר: שטר שאין בו אחריות נכסים, אינו גובה, לא ממשעבדי — ולא מבני חרי. ששטר כזה, שאין בו שעבוד נכסים, אינו נחשב שטר כלל, והרי מלוה זו כמלוה על פה, שאין עליה עדים.

ולכן יחזיר המוצא את השטר, אף שאין הלוח מודה בהלוואה, שהרי אין המלוה יכול לגבות דבר על ידי שטר שאין בו אחריות.

ורבנן סברי: אף שאין בשטר שעבוד נכסים, מכל מקום מועיל השטר שתיחשב ההלוואה כמלוה על פה בעדים, ולכן מוגבא גבי מבני חורין.

וכיון שכך, נמצא שאם יחזיר המוצא את השטר למלוה, יוכל לגבות על ידו מבני חורין. והרי אין הלוח מודה בהלוואה! לכן אומרים רבנן שלא יחזיר את השטר.

אבל כשהייב מודה — דברי הכל שיחזיר המוצא את השטר למלוה, ולא חיישינן

ומקשינן: אי הכי, שמדובר שאין הלוח מודה בהלוואה, כי אין בהן בשטרות אחריות נכסים — אמאי יחזיר למלוה? נהי דכשאינן בהם אחריות נכסים לא גבי מן משעבדי, הרי מבני חרי מוגבי גבי [מנכסים בני חורין, דהיינו, מה שברשות הלוח, גובה], והלא הלוח טוען שלא לוח כלל!

ומבארינן: שמואל לטעמיה [לשיטתו במקום אחר]. דאמר שמואל, אומר היה רבי מאיר: שטר חוב שאין בו אחריות נכסים, אין גובה בו המלוה כלל. לא ממשעבדי — ולא מבני חרי. שלשטר כזה אין דין שטר כלל, והרי זה כמלוה על פה שאין עליו עדים²¹. ולכן יכול המוצא להחזירו למלוה, שהרי אינו יכול לגבות על פיו כלל.

ותמהינן: וכי מאחר שאינו גובה בו כלל, אמאי יחזיר את השטר? מה יעשה בו המלוה?

אמר רבי נתן בר אושעיא: אמנם אין המלוה יכול להשתמש בשטר בתורת שטר חוב, אלא שמכל מקום יחזירו המוצא כפיסת נייר בעלמא, כדי לצור [לכרוך] אותו על פי צלוחיתו [בקבוקן] של מלוה.

ומקשינן: ונהדריה לחו [ונחזיר את השטר]

העדים החתומין בשטר, מתקבלת כעדות גמורה. והיינו דווקא בשטר גמור. אבל בשטר שאין בו שעבוד נכסים, שסובר רבי מאיר אליבא דשמואל שאין לו תורת שטר כלל, נשאת עדות העדים שבשטר כסתם עדות שבכתב, ואין מקבלין אותה משום "מפיהם ולא מפי כתבם". ולכן אי אפשר לגבות עפ"י עדות זו אפילו מבני חורין.

חתימתם, חיישינן שמא השטר מזויף כל כך טוב, עד שהעדים עצמם טועים בחתימתן.

21. ביארו הראשונים, לפי שמעיקר הדין, אין עדים יכולים לשלוח עדותן לבית דין, משום שנאמר "מפיהם", ודרשינן: ולא מפי כתבם. וחיודושהו שנתחדש בשטר, שעדותן של